

YENİ LİBERAL POLİTİKALAR DOĞRULTUSUNDA ENERJİ SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER ve UYGULAMALAR

Ayfer EĞİLMEZ

Kimya Yüksek Mühendisi, Petrol-İş Araştırma Servisi
Petrol-İş Genel Merkezi

ÖZET

Türkiye'de petrol sanayinin, arama, üretim, taşıma (boru hatları-tanker) rafinaj ve dağıtım alt sektörlerinin bütününde örgütlü olan Petrol-İş Sendikası olarak işkolumuzu ilgilendiren petrol ve doğal gaz alanlarındaki gelişmeleri dolayısıyla enerji sektörüne ilişkin politikaları yakından izlemekteyiz.

Bu anlamda çalışmamızın birinci bölümünde, işkolumuza giren petrol ve doğal gaz faaliyetlerinin dünyada ve Türkiye'deki durumu, bu alanlardaki gelişmeler genel olarak ortaya konulmaktadır.

İkinci bölümde, enerji sektöründe, uluslararası düzenlemeler bakımından Türkiye'nin konumu, yeni-liberal politikalar doğrultusunda Türkiye'ye çizilen rota, serbestleşme ve tam liberalizasyon sağlanmasına yönelik, Uluslararası Para Fonu(IMF) ve Dünya Bankası tarafından dayatılan piyasayı düzenleme kurullarının (Elektrik, Doğal Gaz, Petrol Piyasası Düzenleme Kurulları gibi) yapıları ve Türk idare hukukundaki yeri tartışılmaktadır.

Üçüncü bölümde ise, yeni-liberal politikaların etkisinde ülkemizde uygulanan özelleştirmelerin sonuçlarını ortaya koyan somut, özgün bir örnek tüm boyutlarıyla sergilenmektedir.

Çalışma, talep ve önerileri içeren sonuç bölümü ile tamamlanacaktır.

GİRİŞ

Dünyada petrol endüstrisi, 1859 yılında ABD'nin Pennsylvania eyaletindeki Titusville'de Albay Drake tarafından yapılan kazılarda petrol bulunmasıyla başlamıştır. [1] (Durand, 1966: 25)

İlk Amerikan petrol şirketi, 10 Aralık 1954'de bir grup girişimci tarafından "Pennsyl-

TMMOB 3. ENERJİ SEMPOZYUMU- 5-6-7 ARALIK 2001

Yeni Liberal Politikalar Doğrultusunda Enerji Sektöründeki Gelişmeler ve Uygulamalar

vania Rock Oil Company" adıyla kurulmuştur. 1859'da Edward L.Drake'in 69 feet (21 metre) derinlikte petrol bulmasıyla yeni bir dönem başlamıştır.

Petrol, ticari amaçla üretilmeye başladığından beri uluslararası alanda iktisadi-politik koşulları da belirlemektedir. [2]

Sermaye ve teknoloji yoğun bir sanayi olan petrol ve doğal gaz faaliyetleri, büyük ölçekli girişimlerle gerçekleştirilmektedir.

Bu bağlamda dünyadaki tüm petrol şirketleri de arama, üretim, taşıma, rafinaj, pazarlama ve hatta enerji faaliyetini de içerecek bir entegre yapıdadırlar. Nitekim petrol sanayinin ilk teknelci kontrolünü sağlayanlar da (John D.Rockefeller gibi) bunların arasından çıkmıştır.[3] (Arnot, 1924: 16)

Petrol sanayi sermayesi ve kullanılan emek gücü ile bir emperyalist tekel örneği durumundadır. Diğer bir ifadeyle petrol sanayi, bir yandan geliştiği ülke ekonomisinde tekelleşmeyi hızlandırırken, aynı zamanda uluslararası düzeyde hükümetleri, bu alandaki rekabete bizzat katılmalara ve dünyanın paylaşılmasında kendi ülkelerinin şirketlerinin sürekli ve doğrudan koruyucusu konumuna getirmektedir.

Diğer yandan, sektörde tekelleşme süreci, üretimden dağıtımına doğru değil tersine, rafineri ve dağıtım alanındaki tekelleşmeden üretimdeki tekelleşmeye doğru olmaktadır. Petrol rafinerisi ve taşıma faaliyetinin kontrolünü ele geçirenler aynı zamanda üretim ve tüketimi, arz-talep ilişkisinden bağımsız olarak piyasada tekel fiyatını belirleyebilmektedir.

Özellikle ilk yıllarda oluşan fiyat istikrarsızlığı ve pazarda yaşanan karmaşa, petrol şirketlerinin pazara egemen olabilmeleri için, biraraya gelerek birleşmelerine yol açmıştır. İlk olarak ABD'de başlayan bu süreç sonraları uluslararası petrol mücadelesinde "çok uluslu şirketler" biçiminde şekillenerek devam etmektedir.

Üretim ve dağıtımını büyük teknelci şirketlerin denetiminde olan petrol, özellikle 20.yüzyılın başından beri seri otomobil üretiminin ve kömür yerine petrole çalışan motorların kullanımının artmasıyla önemli bir enerji kaynağı olmuştur. Hızla gelişen ve birbirinin nüfuz alanına girmek isteyen emperyalist ülkeler ordularının güçlendirmek için petrol gereksinimini "ulusal sorun" olarak görmektedirler ve petrol alanlarının şirketler arasında paylaşılması mücadelesine doğrudan katılmaktadırlar

D) BİRİNCİ BÖLÜM

A) DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BİRİNCİL ENERJİ (PETROL-DOĞAL GAZ) DURUMU:

1-Dünyada Durum:

Dünyada ham petrol rezervi; 140.4 milyar ton'dur. Ülkelere göre dağılımı ise, Ortadoğu ülkeleri %65.4 ile en büyük payı alırken, ikinci sırayı %8.6 pay ile Güney ve Orta Amerika

almaktadır. Dünya petrol rezervlerinin %77.6'sına sahip olan OPEC üyesi ülkelerin petrol rezervleri %109.1 milyar ton'dur.

Dünyada toplam petrol üretimi, 3.5 milyon ton olarak gerçekleştirilmiş ve üretimde ilk sırayı %31'lik pay ile Orta Doğu ülkeleri, bunu %10.3 pay ile ABD ve %8.8 pay ile Rusya Federasyonu izlemektedir. Irak'ta gözlenen %19.4'lük artışın dışında, yani Irak hariç OPEC üretimi 1994 yılından beri %7.2 oranında azalmıştır.

Dünya petrol tüketimi 3.3 milyon ton'dur. Bunun %26'sını dünya nüfusunun %4.7'sine sahip olan ABD tüketmektedir.

Rezervler ve olası yeni buluşlar, üretim ve tüketim ile birlikte değerlendirildiğinde, dünyada 41 yıllık bir süre için petrol arz sorunu görülmemektedir. Ancak, petrolün savaş nedeni olması arz-talep dengesinden çok petrolün coğrafi dağılımından kaynaklanmaktadır.

Dünyada doğal gaz rezervleri 146.4 trilyon m³ seviyesinde saptanmıştır. Rusya Federasyonu %33 pay ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu %16 pay ile İran izlemektedir.

Dünya doğal gaz üretimi 2.3 trilyon m³ olarak gerçekleştirilmiştir. Rusya Federasyonu %23.7'lik payla en büyük üretici konumundadır. Bunu ABD ve Kanada izlemektedir. Doğal gaz tüketimi ise, %2.4 oranında artarak 2063.9 milyon ton petrol eşdeğeri gerçekleşmiştir.

Dünya doğal gaz rezervlerinin kullanılabilme süresi 62 yıl olarak belirlenmiştir.

2- Türkiye'de Durum:

Türkiye'de toplam 963.5 milyon ton petrol rezervinin 153 milyon tonu üretilebilir rezervdir. Bugün 40.8 milyon ton üretilebilir petrol bulunmaktadır.

19.8 milyar m³ doğal gaz rezervinin 13.5 milyar m³'ü, üretilebilir doğal gazdır. Bugün ise 8.5 milyar m³ üretilebilir doğal gaz bulunmaktadır.

2000 yılı sonunda Türkiye'de 18 tanesi yabancı, TPAO dahil 5'i yerli olmak üzere, toplam 23 petrol şirketi ruhsat sahibi olmuştur. TPAO'nun ortakları dışındaki toplam arama ruhsatı, 126 adettir. TPAO dışındaki şirketlerin ise, 206 adet arama ruhsatı, 18 adet işletme ruhsatı bulunmaktadır. Ham petrol üretiminin %72'si TPAO ve %28'i ise diğer şirketler tarafından gerçekleşmiştir.

Türkiye'de rafineri faaliyetleri 32 milyon ton/yıl toplam kapasiteye sahip beş rafineri tarafından yürütülmektedir. Bunun 27.6 milyon ton/yıl olan kısmı, mülkiyeti kamuya ait olan TÜPRAŞ'a ait dört rafineriden sağlanmaktadır.

2000 yılında petrol ürünleri tüketimimiz 29.7 milyon ton olarak gerçekleştirilmiş ve 19.6 milyon ton ham petrol ithal edilmiştir.

2000 yılında BOTAŞ tarafından Rusya Federasyonu, Cezayir ve Nijerya'dan toplam 14.70 milyon m³ doğal gaz ithal edilmiş, bunun %66.6'sı elektrik, %22.4'ü konut, %10.2'si

TMMOB 3. ENERJİ SEMPOZYUMU- 5-6-7 ARALIK 2001

Yeni Liberal Politikalar Doğrultusunda Enerji Sektöründeki Gelişmeler ve Uygulamalar

sanayi ve %0.8'i gübre sektöründe kullanılmıştır. İthal edilen doğal gaz, Türkiye-Rusya Doğal Gaz boru hattı ile taşınmıştır.

B) ULUSLARARASI ALANDA PETROL VE DOĞAL GAZ FAALİYETLERİNDE İZLENEN POLİTİKALAR

Dünyada bütün petrol şirketleri(örneğin Exxon-Mobil, Shell, BP, CHEVRON vs.gibi) arama, üretim, taşıma, rafinaj ve dağıtımını içeren bir zincirleme yapıdadır. Bunlar son yıllarda enerji üretiminde de faaliyet göstermektedirler.

ABD'nin Orta Asya ve Kafkasya'ya yönelik olarak izlediği politikanın ana ekseninde öncelikle Rusya bulunmaktadır. Enerji alanındaki bölgesel politikası ise "Çoklu Boru Hatları " ilkesi olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda hedeflenen; Rusya'daki nükleer silahların ve konvensiyonel silahların azaltılması ve Rusya'nın serbest piyasa ekonomisine geçmesidir.

Kaynak çeşitliliği, yolların çeşitliliği, arz ve talep güvenliği "Çoklu Boru Hatları" olarak tanımlanmakla birlikte, Bakü-Supsa erken petrol boru hattı dışındaki diğer boru hatlarının tamamı Rusya sınırları içinden uluslararası pazarlara ulaşmaktadır. Bunlara en büyük para desteği ise, ABD'den gelmektedir. Rusya, dünyanın en büyük doğal gaz rezervine sahip olması nedeniyle stratejik bir güç olmaktadır. Almanya, İtalya başta olmak üzere Avrupa, Rusya'ya giderek bağımlı olmaktadır. Bu durum genel anlamda diğer stratejik dengeleri etkilemektedir. ABD'nin güçlü olan etkinliğini zayıflatabilmek için, yer yer, İran-Rusya -Hindistan gibi bölgesel yakınlaşmalar ve işbirlikleri yapılmasına yol açmaktadır.

Ayrıca, Rusya, dünyanın sekizinci petrol rezervine sahip olduğu gibi, nükleer silah ve diğer alanlarda da hala gücünü devam ettirmektedir. Bunlara ek olarak, mevcut boru hatlarının ülkesinden geçmesi durumunu da etkin bir biçimde kullanmaktadır. Doğal gaz faaliyetini gerçekleştirebilmek için gereksinimi olan parasal kaynak ve teknoloji temininde ise ABD'den destek almaktadır.

II.BÖLÜM

A) TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKASI

Türkiye'nin enerji politikası genel olarak, uluslararası şirketler ve onların Türkiye'deki ortaklarının eğilimi ve çıkarları doğrultusunda belirlendiği söylenebilir. Türkiye'nin enerjinin önemini kavrayarak bir dış politika belirleyemediği, sık sık yapılan ve bozulan, hatta tekrar tekrar imzalanan anlaşmalar açıkça göstermektedir. Dolayısıyla her gelen hükümetlerin yapmış olduğu sözleşmeler ve attıkları imzalarda anlamsızlaşmaktadır.

Türkiye, büyük oranda Rusya'dan gaz almaktadır. Ukrayna, Moldova, Romanya ve Bulgaristan üzerinden gelen boru hattıyla 6 milyar m³ ile başlayan anlaşmanın 14 milyar m³'e çıkması gündemdedir.

Mavi Akım projesiyle, 16 milyar m³, Şah Denizi projesiyle 2 milyar m³ ile başlayan ve 6.6 milyar m³'e çıkması düşünülen alım söz konusudur. İran anlaşmasıyla 10 milyar m³, Cezayir ve Nijerya'dan gelen toplam 5.2 milyon m³ LNG biçiminde doğal gaz bulunmaktadır. Görüldüğü gibi Türkiye, enerji güvenliği açısından hiç rasyonel olmayan bir biçimde büyük ölçüde tek kaynağa bağlı kalmaktadır.

Diğer yandan Türkiye tarafından AB'ne sunulan ulusal programda, Türkiye'nin enerji sektöründeki son hedefi "ulusal programın nihai hedefi, ulusal enerji mevzuatının AB'nin yükümlülük arz eden enerji meevzuatı ile bire bir uyumun sağlanmasıdır." Olarak ifade edilmektedir. Türkiye'nin ulusal enerji politikalarının oluşturulmasında ise, Avrupa Enerji Şartı (AGŞ) belirleyici olmaktadır.

1) Avrupa Enerji Şartı:

17 Aralık 1991 yılında Lahey'de AB, ABD, Doğu Avrupa ülkeleri ve eski SSCB 'nin parçası olan devletlerinde içinde yer aldığı, 38 ülke tarafından imzalanan ve ana çatısı oluşturulan AEŞ aynı zamanda AB'nin yayılma doğrultusunu da belirlemektedir.

Enerji sektörünün tüm alanlarını tanımlayan bu anlaşmaya imza koyan ülkeler, bundan böyle aşağıda belirtilen, yani AEŞ'da belirlenen enerji politikalarını ulusal programları olarak benimseyeceklerdir.

Bu politikalar ise;

- Enerji sektöründe ekonomik faaliyet; "Enerji madde ve ürünlerinin çıkarılması, ekstraksiyonu, rafinaj, üretimi, taşınması, depolanması, iletimi, dağıtımı, ticareti ve pazarlaması ile her türlü faaliyet ekonomik faaliyettir" olarak tanımlanmaktadır.
- Yatırım; "bir yatırımcı tarafından ya da dolaylı olarak sahip olunan veya kontrol edilen her türlü varlıkları ifade eder" denilerek geniş bir tanım yapılmaktadır.
- Enerji sektörünün temel düzenleyici parametresi olarak "Rekabet" görülmektedir. Sektörde rekabet edebilmek için pazardaki her türlü engellerin düzenlenmesi ve ortadan kaldırılması, taraf olan ülkeler için yükümlülük olarak konulmaktadır.
- Enerji arzının sürekliliği ve güvenliğini sağlamak için, "Geçiş Serbestisi" ilkesi getirilmektedir. Bununla; tarafların kendi aralarında enerjinin gideceği yer ve sahibine göre yarım yapmadan ve bu tür farklara dayanarak ek fiyatlandırma politikaları uygulamaksızın enerjinin geçişini sağlayacak önlemleri almaları zorunlu kılınmaktadır.
- Yani, doğal gaz nakil hatları, kömür geçiş hatları ve elektrik şebekeleri dahil tüm enerji nakil sisteminin bakımı, işletilmesi ve modernizasyonundan hattın geçtiği ülke sorumlu olacaktır. Yeterli olmaması halinde, taraflar kapasite arttırımı faaliyetlerini engellemeyecektir.
- Diğer bir ifadeyle, anlaşmaya taraf ülkeler, görevleri çerçevesinde AB'nin enerji gereksinimini karşılama yükümlülüğünü taşımaktadırlar. Bu durum ise ülkelerin, kendi ulusal sınırları içinde kalan boru hatları, elektrik iletim sistemi üzerinde denetim ve kontrol hakkına sahip olamayacakları demektir.

• Herhangi bir durum nedeniyle oluşacak kayıpların telafisi istenmektedir. Uluslararası yatırımların herhangi bir nedenle engellenmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir.

Yabancı yatırımcının ev sahibi ülkenin sınırları içinde savaş, iç çatışma, ulusal acil durum, örneğin ulusal grev gibi bir toplumsal olay nedeniyle zarar görmesi durumunda oluşacak zararın, ulusal hükümet tarafından karşılanmasının zorunlu olduğu koşulu getirilmektedir.

• "Kilit Personel" başlığı altında yabancı sermayenin, diğer bir ülkede yapacağı yatırımlarda istihdam edeceği işgücünün, milletlere göre seçiminde özgür olduğu belirtilmektedir. Yani sermaye, AB çevresinde işçiliğin pahalı olduğu ülkelerde yapacağı yatırımlarda, ucuz işgücünü ve AB sınırları içerisinde de nitelikli ama ucuz iş gücünü sağlamak için bu maddeden yararlanacaktır. Ayrıca AB'ndeki işsizliğin de bu yolla kapatılabilme olanağına sahip olmaktadır.

AES anlaşmazlıkların çözümünde ulusal yargının karar alma yetkisi yerine, uluslararası tahkim mekanizmasını esas almaktadır.

• Genel çerçevesi ortaya konulan AEŞ'ndan hareketle AB'nin enerji politikasının önemli ayaklarından biri olan Trans-Avrupa Ağları projesi (TAA) Türkiye açısından değerlendirilecektir.

2- Trans Avrupa Ağları ve Türkiye

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle, AB'nin hem Akdeniz hem de Karadeniz politikaları KBEM'nin ilişkide olduğu tek ülke olduğu gibi, AEF ve KBEM'nin AB üyeleri dışındaki tek ortak üyesidir.

AB, 1991 yılından sonra, yani SSCB'nin çözülmesinden sonra buradaki enerji kaynaklarının kullanılabilceğini öngörmüş, Türkiye ise bu kaynakların Avrupa'ya aktarılmasında ABD'nin desteklediği "Doğu-Batı Enerji Koridoru" görevini üstlenmiştir.

Türkiye, ABD ve AB için vazgeçilmez bir ortak olmaya yönelik olarak Baku-Ceyhan ve Türkmenistan projelerine talip olurken, kendi enerji projeksiyonunu da doğalgaz üzerine oturtmaktadır. Kurulacak doğal gaz santralleri ile 2005 yılı için 67.8 milyar m³, 2020 yılında ise, 82.7 milyar m³ doğal gaz tüketim talebi tahminleri yapmaktadır. Bütün bunları karşılamak üzere Rusya ile MAVİ AKIM PROJESİ için anlaşma yapmıştır. AB; böylelikle yılda 30 milyar m³ kadar doğal gazı Türkiye üzerinden değil, Rusya üzerinden alacaktır. Türkiye ise doğrudan Rusya'dan alacaktır. Söz konusu projeler aracılığıyla Türkiye bir enerji köprüsü haline gelmektedir.

Ancak, AEŞ'nin "Yatırımlarda Geçiş Serbestisi" altında karara bağladığı hükümler gereğince; herhangi bir ülkenin, sınırları içinde kalan enerji nakil hattı yoluyla enerji koridoru olması durumunda, enerjinin her şartta koşulsuz taşınması o ülkenin görevi olmaktadır.

Dolayısıyla ilgili projeler, Türkiye'ye katkıdan çok AB'nin gereksinimi karşılamaya yönelik taşıyıcı rolünü gerçekleştirmesine hizmet edecektir.

Ek olarak Güney Avrupa Doğal Gaz Şebeke Ağına Hazar Bölgesinde üretilen gazın, Türkiye üzerinden ihraç edilmesi teşvik edilmektedir.

3- Avrupa'ya Devletlerarası Petrol ve Doğal Gaz Taşıma Programı (INOGATE)

AB'nin özel önem verdiği INOGATE programı, eski SSCB Cumhuriyetlerine teknik yardım programı olarak tanımlanmaktadır. Beklenen amaçlar:

- Bölgesel petrol ve doğal gaz ürünlerinin daha iyi hale getirilmesi, rasyonelleştirilmesi ve çağdaşlaştırılması,
- Orta Asya, Hazar Havzası ve Orta Doğu Bölgelerinden Avrupa ve Batı piyasalarına hidrokarbon taşınması ve farklı seçeneklerin değerlendirilmesi olarak ifade edilmektedir.

Mali desteğini Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve DB'nın sağladığı İNOGATE programı kapsamındaki projeye yönelik Şemsiye Anlaşmasını Türkiye, 2000 Mart'ında imzalamıştır.

Ayrıca, bu program çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan arasında doğal gaz şebekelerinin enterkoneksiyonu ve Güney Avrupa Doğal Gaz Ring'inin gerçekleştirilmesi amacıyla 18 Ocak 2001 tarihinde BOTAŞ ve DEPO arasında işbirliği mutabakatı imzalanmıştır.

Bu program benzer biçimde "teknik ve ekonomik" yardım adı altında bölgedeki zengin kaynakların AB tarafından kullanılmasına hizmet etmektedir. Türkiye buralarda ancak taşıyıcı görevini üstlenmektedir.

Tüm boyutlarıyla ortaya konulan AB Enerji politikalarına hizmet eden uygulamalar ise, Türkiye'nin Ulusal Enerji Politikaları olarak sunulmaktadır. Bu alanlarda Türkiye'nin izleyeceği rota, 20 Mart 2000 tarihli Ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Recep Önal imzasıyla DB Başkanı James Wolfensohn'a hitaben yazılan "Türkiye Ekonomik Reform Kredisi ve Kalkınma Politikası" Mektubu'nun 26. ve 27. maddelerinde açıkça belirtilmiştir.

4- Enerji Sektöründe Türkiye'ye Çizilen Rota ve Niyet Mektuplarında Özelleştirmeler

Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı'nın DB Başkanına sunduğu mektubun "Yapısal Reform" bölümündeki 26.madde'de hükümetin enerji sektörünün özelleştirilmesine ilişkin programının sürdüğü, Elektrik Piyasası Yasası'na göre; elektrik dağıtım şirketleri ve kamu santrallerinin 2002 yılına kadar satılacağı ifade edilmektedir. Bunu izleyen 27. Maddede ise aynen şöyle denilmektedir.

"Doğal gaz sektörünün liberalizasyonu Türkiye'nin enerji sektörünün dengeli ve maliyet etkin kalkınmasını sağlamak için önemlidir. Hükümet, Petrol Kanun'unda gaz sektörünün reformu için çerçeve ve zaman çizelgesini oluşturacak değişiklikleri 2000

yılı içinde yasallaştırmak niyetindedir. Bu reform programı, AB standartları doğrultusunda" Bağımsız düzenleyici Kurul'un kurulmasını ve gaz sektöründeki tekelin kırılmasını sağlayacaktır. Ayrıca bu program, kamunun sahip olduğu doğal gaz dağıtım şirketlerinin özelleştirmesi için bir zaman çizelgesi içerecektir. Hükümet düzenleyici kurulun Aralık 2001 yılı sonuna kadar etkin hale gelmesini ve piyasanın 2001 yılı içinde faaliyete geçmesini tasarlamaktadır. Hükümet BOTAS'ın acilen doğalgaz iletim şirketi, doğalgaz dağıtım şirketleri ve bir doğalgaz şirketi şeklinde ayrılmasını planlamaktadır. Düzenleyici kurumun kurulmasından sonra, kamu doğal gaz ticaret şirketi, yani gaz alım sözleşmelerine girmeyecek ve diğer lisanslı toptan satıcılarla aynı koşullar altında faaliyet gösterecektir.

Sözkonusu mektup, "Sayın başkan sizi temin ederim ki, Hükümet reform programınızı yukarıda özetlenen şekliyle tam olarak uygulayacaktır.....ancak, enflasyonu düşürme hedeflerine ulaşmak ve ekonomik büyümeyi yeniden tesis etmek için gerekirse ilave önlemler almaya hazırız. Bu bağlamda uluslararası camianın ve özellikle DB'nin desteğine güveniyoruz. Program ilerledikçe, Banka ile düzenli bir şekilde görüş teatisinde bulunmak niyetindeyiz." İfadeleri ile sonuçlanmaktadır.

Nitekim "15 günde 15 yasa" sloganıyla Elektrik, Doğal Gaz Piyasası Yasaları TBMM'nden büyük bir hızla ve tartışılmadan geçirilmiştir. Şimdi ise petrol ve doğal gaz arama ve üretimi dışında kalan petrol faaliyetlerinin tam liberalizasyonunu sağlayan Petrol Piyasası Yasası TBMM'ine sunulmaktadır.

Oysa sözkonusu yasayla esasında, akaryakıt piyasası düzenlenmektedir. Çıkarılan piyasa yasaları aracılığıyla, enerji ile ilgili kamu hizmeti sunan TEDAŞ, TEAŞ, BOTAS, TÜPRAŞ gibi kamu kuruluşlarının özelleştirilmesine ilişkin altyapılar oluşturulmaktadır.

Aynı mektupta "Özelleştirme programı" başlığı altında;

• Özel sektörün güçlendirilmesi ve bütçe için kaynak yaratılması açısından özelleştirme programının öncelik taşıyacağı vurgulanmakta, 2000 yılı özelleştirme programının, enerji sektörünü ve özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın (ÖİB) portföyünde bulunan TÜPRAŞ, POAŞ, PETKİM, THY ve ERDEMİR gibi ülkemizin en büyük ve katma değer yaratan belli başlı kamu kuruluşlarını kapsadığı belirtilmektedir. Dikkat edilirse daha önceleri Özelleştirme gerekçeleri olarak ileri sürülen, etkinlik/verimlilik, sermayenin tabana yayılması, özelleştirme kaynaklarının bütçede kullanılmaması, yatırım ve teknolojik donanımın sağlanması gibi amaçlardan hiç söz edilmemektedir. Tam tersi özel sektöre ve borç ödemelerinin sağlanması için kaynak aktarımı öncelikler haline gelmektedir. Nitekim 4046 sayılı Özelleştirme Yasası'nda da değişiklikler bu yönde yapılmaktadır.

• Kasım 2000 krizinin ardından Aralık 2000 yılında IMF'nin isteği doğrultusunda hazırlandığı ileri sürülen ve IMF'ye gönderilen EK NİYET MEKTUBU'nda; yapısal reformlara ilişkin ayrıntılı bir özelleştirme programı ve takvimi saptanmıştır. Buna

göre; Elektrik Piyasası Yasası'nın Ocak 2000 yılı sonuna kadar çıkarılacağı, enerji alanında 29 adet YİD progesinin 31 Aralık 2000 tarihine kadar ilan edileceği, TÜPRAŞ, TEKEL VE ŞEKER FABRİKALARININ 2000 yılı sonuna kadar özelleştirileceği taahhüt edilmektedir.

• Şubat 2001 kriziyle Türkiye'nin ekonomi yönetiminde bir dönüm noktası başlamıştır. DB ve IMF'nin telkinleri sonucunda DB'ndan transfer yoluyla Kemal Derviş Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı olarak atanmış ve böylece bu iki finans kurumu, adeta Türkiye'nin ekonomi yönetimini doğrudan üstlenen konuma gelmişlerdir.

• Mart 2001 tarihlerinde Kemal Derviş tarafından açıklanan "Acil Önlemler " paketlerinin temel öncelikleri arasında özelleştirmenin yer aldığı ve özelleştirmenin önündeki tüm engellerin kaldırılacağı hedefleri açıkça belirtilmiştir.

Bu bağlamda yeni-liberal yaklaşımda;

• Verimlilik ve karlılık eş anlamda görülerek devletin verimli ve karlı işletmecilik yapamayacağı, ön yargısı egemen olmaktadır.

• Özelleştirmeler, tüm ekonomik, finansal, idari, yönetsel ve hatta toplumsal sorunlara çözüm olarak sunulmaktadır. Siyasi karışmalar yoluyla bozulan yönetsel özerklik bile özelleştirmeye indirgenmektedir.

• Kapitalist sistemin yarattığı oligopol ve tekel yapılar gözardı edilerek, gerçekleşmesi mümkün olmayan "serbest" piyasa ekonomisi normatif bir durum olarak kabul edilmektedir. Bu verili koşuldan hareketle kaynakların verimli kullanılacağı varsayımı geliştirilmektedir.

Tamamen ideolojik olan bu yaklaşım doğrultusunda Telekom, THY, TÜPRAŞ, Erdemir gibi kuruluşların hisse satışı yoluyla TEDAŞ ve TEAŞ'ın varlıklarının bir bölümünün satışı ile ilgili çalışmaların hızla tamamlanması öngörülmektedir.

Bu doğrultuda, Türkiye'de bunalımdan çıkmanın önünü açacak şartlar olarak dayatılan yasal düzenlemelere ilişkin taahhütler, TBMM, ilgili kurum veya kuruluşların en önemlisi ise, Türkiye halkının görüşleri dışında oluşturulmuştur.

IMF ve DB tarafından Türkiye Hükümetine şartsız ve koşulsuz biçimde yerine getirilmesi gereken bir görev olarak verilmiştir.

Sözkonusu yasal düzenlemelerde yer alan "Bağımsız Düzenleyici Kurullar"ın oluşum ve işlevleri incelendiğinde bu kurulların, Yasama, Yürütme, ve Yargının yerine geçebilecek geniş yetkilerle donatıldığı ve bu açıdan karmaşa, çözümsüzlük yaratacağı görülecektir.

5- Enerji Sektörü ve Türkiye Ekonomisi Kurullarla Yürütülecektir [4]:

"Bağımsız, düzenleyici yapılar" olarak sunulan bu kurullar, güçlü idare hukuku ve idari yargı sistemi olmayan ve idarenin gevşek bir anayasal düzenlemeye sahip olduğu Anglo-Sakson sisteminde ortaya çıkmıştır. (ABD ve bunu İngiltere izlemektedir.)

Kıta Avrupa'sı ülkelerinde (Fransa, İtalya, Almanya, İspanya gibi) ise idare, anayasalarda düzenlenmiştir. Benzer biçimde T.C. Anayasası'nın 123. Maddesinde de "İdare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir" denilmektedir. Bu ülkelerin literatüründe bu kurullar "Bağımsız İdari Otorite" olarak geçmektedir.

Anglo-Sakson sisteminde, sorunların idari yargı yerine ortak hukukla çözülmesi geleneği bulunmaktadır. Yani sorunların çözümünde önce idari karar süresine katılım, daha sonra yargıya başvuru sistemi benimsenmektedir.

AB'nde bu kurum ve kurulların oluşumu, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, serbestleşme ve liberalizasyon süreciyle ortaya çıkmaktadır. Kurulların oluşturulmasına yönelik olarak resmi söylemde amaçlar; "Siyasi iktidar ve ekonomik güç odakları karşısında, güvenli otoriter olarak, temel hak ve özgürlükler ile piyasa mekanizmalarının daha düzenli işleyişini, sözkonusu odakların müdahale, baskı ve etkilerinin olmadan sağlanması ve güvence altına alınabilmesi" olarak ifade edilmektedir.

Asıl amaçlanan ise, tam liberalizasyonu sağlamaya yönelik işlevleri yürüten yapıları oluşturmaktır. Bu bağlamda Türkiye'de DB ve IMF'nin "Yapısal Reformlar" adı altında, kredi verme koşulları olarak ileri sürdüğü, yani yapılmasını istedikleri düzenlemeler çerçevesinde "KURULLAŞMA" süreci yaşanmaktadır.

Ekonomi yönetiminde belirleyici konumda olan bu kurullar, hemen hemen tüm sektörlerde oluşturulmaktadır.

Bu çalışmanın konusu olan enerji alanı ile ilgili olarak Petrol, Elektrik, Doğal Gaz Piyasası Düzenleme Kurulları'nın da içinde yer aldığı ve enerji piyasasını düzenleme görevi ile yetkilendirilen ENERJİ PİYASASI DÜZENLEME KURULU oluşturulmuştur.

Sözkonusu Kurulların oldukça geniş işlevleri bulunmaktadır.

Bunlar:

- Yönetmelik, tebliğ çıkarma ve kural koyma gibi, yasama faaliyetini içeren yasal düzenlemeler yapmaktadırlar.
- Gözetim ve denetim yetkilerine sahiptirler; enerji sektöründe yapılacak işlerin kendileri tarafından konulan kurallara uygunluğunu denetlemek için, yerinde inceleme, her türlü belgeyi isteme ve kurulların ihlal edilmesi halinde geniş yaptırım gücüne sahiptirler. Hatta anlaşmazlık ve uyuşmazlıkları mahkeme gibi çözüme yetkisine sahip olmaları nedeniyle yargı yerine bile geçebilmektedirler. Kamu hizmeti değil, kolluk hizmeti yapmaktadırlar.

Yasama organı gibi yetkilere sahip olmalarına karşın, yasama önünde hesap vermeyen son derece güçlü otoriter yetkilerle donatılmış olun bu kurulların, denetlenmesi ise asgari düzeyde olup, belirsizlikler taşımaktadır.

Bu yeni kurullara ilişkin yasal düzenlemeler büyük ölçüde yabancı kaynaklardan (Dünya Bankasınca sunulmuş ABD ve İngiltere kaynakları) doğrudan türkçeye

çevrildiğinden ulusal yasalarımıza yansımada görece kavramların çokluğu söz konusudur. Düzenlemelerde "makul ölçü", kamu hizmeti yerine "asgari hizmet" gibi kesin olmayan muğlak kavramlar kullanılmaktadır. Örneğin, idare yapısı bakımından Türkiye'ye çok benzeyen Fransa'nın tüm ısrarlarına karşın AB; kamu hizmeti kavramı yerine "asgari hizmet", "evrensel hizmet" gibi kavramları kullanmaktadır. Böylece "KAMU HİZMETİ" tanımı da özelleştirilmektedir.

Çalışanların, tüketicilerin ve onların örgütlerinin, yani emekçi halkın temsil edilmediği bu kurum ve kurulların oluşturulmasındaki gerekçelerde ekonominin siyasetten arındırılması, ekonominin sadece teknik bir işlem görülmesi ileri sürülmektedir.

Ancak, kurul yönetimlerinin oluşturulmasında gerek siyasi atamalar, gerekse buralara uzman olmayan ve özel sektör temsilcilerinin getirilmesiyle, oldukça büyük bütçelere sahip ve ekonomik rant sağlamaya açık bu yerlere sermayenin yönetimi egemen olmaktadır.

Oysa Türkiye halkına, kamuoyuna tüm bu yasal düzenlemelerin ekonominin siyasetten bağımsız olması adına yapıldığı söylenmekte ve empoze edilmektedir!...

III. BÖLÜM

Ülke ekonomilerinde, dolayısıyla halkın yaşamının sürdürülmesinde önemli bir etken olan petrol fiyatlarını artması; Türkiye gibi ithalatçısı ülkelerin milli gelirlerini azalmasına neden olmaktadır. Yüksek petrol fiyatları, doğrudan girdi ve temel mal fiyatlarını, yani maliyetleri arttırmaktadır. Bu ise, toptan ve tüketici mal fiyatları enflasyonunun yükseltmektedir. Talebin kısıtlanmasına yönelik uygulanan politikalar sonucunda yatırım ve vergi gelirleri azalmaktadır. Özellikle bütçe açıklarının borçlanma yoluyla kapatıldığı Türkiye ekonomisinde, enflasyonu arttırıcı etkisi çok daha fazla hissedilmektedir.

Uluslararası finans piyasalarında büyük yatırım bankaları karlarını arttırabilmek için petrol piyasalarında da petrol ürünlerini pazarlamaya başlamışlardır. Ayrıca son yıllarda akaryakıt dağıtım şirketlerinin birleşmeleri sonucunda oluşan tekelci piyasalar da önemli bir fiyat değişkeni olmaktadır.

Bu anlamda, petrol sektörünün en karlı alanı olan "Petrol Ürünleri Dağıtımı" alt sektörünün ve Türkiye'de bu alanı büyük oranda temsil eden Petrol Ofisi A.Ş. (POAŞ)'daki özelleştirme öncesi ve sonrasındaki gelişmeler, yeni-liberal politikaların uygulamadaki olumsuz etkilerini somut olarak ortaya koymaktadır.

A) YENİ-LİBERAL POLİTİKALARIN UYGULANMASINA BİR ÖRNEK PETROL OFİSİ A.Ş. [5]

18.2.1941 yılında bir kamu kuruluşu olarak TPAO bünyesinde faaliyetine başlayan POAŞ, 1983 yılında özelleştirmeye hazırlık amacıyla Anonim Şirket Statüsüne geçmiştir. 5.9.1990 yılında, özelleştirme kapsamına alınarak Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na (B.Ö.İ.B.) bağlanmıştır. 9.4.1999 tarih ve 99/22 sayılı Özelleştirme Yüksek

TMMOB 3. ENERJİ SEMPOZYUMU- 5-6-7 ARALIK 2001

Yeni Liberal Politikalar Doğrultusunda Enerji Sektöründeki Gelişmeler ve Uygulamalar

Kurulu kararı çerçevesinde POAŞ hisselerinin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi için ÖİB'na yetki verilmiştir. POAŞ hisselerinin %51'lik bölümünün blok satışı için yapılan ihale sonucunda, 21.4.2000 tarih ve 2000/37 sayılı ÖYK kararı ile Türkiye İş Bankası-Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş. Ortak Girişim Grubuna 1.260.000.000. ABD Doları karşılığı satılmasına karar verilmiştir. 21.7.2000 tarihinde POAŞ özelleştirilerek sözkonusu Girişim Grubuna, %51 oranındaki B hisseleri aktarılmıştır.

Yapılan ana sözleşmeye göre C grubu hisse imtiyazlı hisse olup, tanınan imtiyazlar ve imtiyazlı hak ise beş yıl süre geçerli olacaktır. En önemlisi, şirketlerin faaliyetlerinin tasfiyesi veya önemli ölçüde sınırlandırılması, rafine petrol ürünlerinin, Doğu ve Güney Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki satışını sektöre uğratan veya sağlıklı yürütülmesini engelleyecek düzenlemeler yapılması, C grubu imtiyazlı hisse grubundan seçilen üyenin olumlu o kullanmasına bağlı olmaktadır.

- Petrol ürünlerine olan talep sürekli arttığından, depolama tesislerinin bölgesel ve sektörel talebi karşılayacak ve güvenli stok düzeylerinin sürekliliğini sağlayacak kapasitede kurulması gerekmektedir.

Oysa POAŞ, özelleştirme sonrasında, Elazığ, Erzurum, Edincik, Malatya, Giresun, Hopa, Rize, Fethiye, Ümraniye... depoları ve POAŞ Gemi İşletme Müdürlüğü gibi işyerlerini kapatmıştır. Ayrıca özel sektörün karlı bulmadığından dolayı gitmediği ve kamu tarafından gerçekleştirilen Karadeniz, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesindeki yatırımlarından vazgeçmiştir.

- Özelleştirme öncesinde madeni yağ üretimindeki payı %32 iken, bu oran %26'ya düşmüştür. Ayrıca bu alanda kamusal denetim sağlanmadığından "Merdiven Altı" olarak tanımlanan standart dışı kalitesiz madeni yağ üretimi giderek artmıştır.
- POAŞ'ın kamuda iken madeni yağ satışlarındaki Pazar payı, %36 iken zamanla %25 ve %23'lere kadar düşmüştür.
- Akaryakıt ürünlerinde özelleştirme öncesinde %70'lerde olan Pazar payı %51'e özelleştirme sonrasında ise, %48 oranına düşmüştür. Oysa POAŞ'ın diğer dağıtım şirketlerine göre en büyük avantajı kamu kesiminin hazır müşterisi olmasıdır.
- POAŞ tüm yatırım programını karlı olan batı bölgelerindeki kentlere kaydırarak kara dayalı ticari hizmet sunumuna yöneltmiştir; Özelleştirme öncesinde kırsal ve gelişmemiş bölgelerde %40 bayilikleri söz konusu iken, özelleştirme sonrasında bunların bir kısmı kapatılmış yada yatırım programında yer verilmemiştir.

Ayrıca reklamlar aracılığıyla "Kafaların Değişmesi" olarak sunulan bir zihniyet değişikliği ile bu sektörde rekabete katılmaktadır. Yani yatırımların niteliği değişerek marka ve müşteri odaklı bir anlayışla istasyonların biçimsel düzenlenmesine dönüşmüştür.

Bütün bölgelerin ve herkesin ucuz eşit ve kesintisiz yararlanabileceği bir kamusal hizmet sunumundan vazgeçilerek, tamamen kara dayalı bir ticari hizmet öncelenmektedir.

• POAŞ, Bağımsız Denetim Raporu'na göre;

POAŞ, Özelleştirme öncesinde 70 trilyon TL.net kar ederek devlete, vergi ve yasal yükümlülükler karşılığında 41 trilyon TL. ödeme yapmıştır. Özelleştirme sonrasında ise, petrol ürünleri fiyatlarının yansması ile 72 trilyon TL. kar etmiştir. Ancak, hemen hemen hepsi gelişmiş batı bölgelerinde olmak üzere 20 kent merkezindeki istasyonlarının yenilenmesi için, Hazine Müsteşarlığı'ndan %100 indirimli teşvik belgesi alınmıştır. Bu ise ödenmesi gereken vergiden düşülerek Hazine, 8 Trilyon TL. vergi kaybına uğratılmıştır. Dolayısıyla özelleştirme öncesinde 41 trilyon olan katma değer, 33 trilyon TL.'ye düşmüştür.

Oysa kamu mülkiyetinde iken karlı olan bu kuruluşun yatırım gereksinimi için esirgenen Kamu kaynağı, şirket özelleştirildikten sonra cömertçe sunulabilmektedir.

1) Değişen İstihdam Politikaları ve SENDİKASIZLAŞTIRMA GİRİŞİMLERİ:

Özelleştirme öncesinde toplam 3800 çalışanı bulunan POAŞ'da özelleştirme sonrasında 2666 çalışanın işten çıkarılmasıyla, toplam %80 istihdam daralması olmuştur. Özelleştirme sonrasında toplam 1140 çalışanın 615'i sözleşmeli personel, 525'i ise sendikalı işçidir. Özelleştirme öncesinde 2113 olan sendikalı işçinin 1588'i işten atılmıştır.

Ayrıca, işten çıkarılan işçilerin 677'si emekliliğini hak etmeyenlerden oluşmaktadır. En önemlisi, işten atılan işçilerin arasında birisi Petrol-İş Şube yöneticisi, 22'si ise sendika işyeri temsilcileri bulunmaktadır. Sendikanın yürüttüğü hukuk mücadelesi sonucunda yargı kararı ile göreve iade edilen temsilciler, POAŞ yetkililerince göreve başlatılmayarak ücretli izin ve yıllık izine ayrılmaları istenerek yargı kararı uygulanmamaktadır.

Yeni toplu sözleşme döneminde ise varolan işçi sayısının %30 kapsam dışına alınmasını dayatan POAŞ yetkilileri, uyuşmazlığa gidilmesini tercih etmişlerdir.

POAŞ'ın özelleştirme sonrasındaki yeni istihdam politikası, SENDİKASIZLAŞTIRMAYA yönelik tüm yolların denenmesi olarak belirginleşmektedir.

POAŞ'ın özelleştirme sonrasındaki faaliyetlerindeki tüm olumsuzluklar, bir işletmenin mülkiyetinin kamu yada özel olmasının ekonomik performans için belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır.

Oysa, kamu finansman dengelerinin tesisi için, özelleştirmenin zorunlu olduğu, sermaye çevreleri tarafından ileri sürülen yaygın bir görüştür. Eğer kamu finansman dengelerinin bozulmasında KİT açıklarının bir payı var ise, bu bir işletmecilik sorunu olarak görülmalıdır.

Türkiye ekonomisinin bütününde bir verimsizlik söz konusudur. KİT'lerin yasalarında da öngörüldüğü gibi KİT'ler ticari esaslara göre işletilerek ekonomiye kazandırılabilir.

Yani KİT'lerin sermaye yapıları değiştirilerek idari olarak özerk yapıda çalışmalarını sağlanabilir.

TMMOB 3. ENERJİ SEMPOZYUMU- 5-6-7 ARALIK 2001

Yeni Liberal Politikalar Doğrultusunda Enerji Sektöründeki Gelişmeler ve Uygulamalar

Bu açıdan KİT'leri yönetsel ve/veya idari olarak hükümetlerin partizanca uygulamalarından kurtarma yerine, "bunlardan satılıp kurtulma" tezinin pek çok örnekte görüldüğü gibi iktisadi bir mantığı bulunmamaktadır. Bu tamamen ideolojik bir yaklaşımdır.

Ayrıca yeni hazırlanan "Petrol Piyasası Yasası" ile de petrol/akaryakıt ürünleri faaliyetleri tam liberalize edilerek ülke ekonomisi üzerindeki denetim ve sömürünün yaygınlaşmasıyla dışa bağımlılık daha da artacaktır.

SONUÇ

1- Türkiye petrol piyasası üretimden tüketime kadar yabancı tekellerin denetimi altındadır. Petrol ve doğal gaz piyasası yasaları ile arama ve üretim dışındaki, zaten liberal olan piyasa faaliyetleri, tam liberalize edilerek yabancı petrol şirketlerinin çıkarları yönünde denetim altına alınmaktadır.

2- Dünyadaki tüm petrol şirketleri, risklerini azaltmak amacıyla arama, üretim, taşıma, rafinaj ve dağıtımdan oluşan entegre bir yapıdadır. Ayrıca enerji alanında da faaliyet göstermektedirler.

Türkiye'de de kuruluş döneminde TPAO şemsiyesi altında bu entegre, yapı oluşturulmuş ancak, 1980'lerden sonra bu yapı parçalanmıştır. Entegre yapının parçalanması, rekabet ve verimlilik sağlama yerine, kaynak kaybı ve arz-talep ilişkisinin bozulmasına yani karmaşaya neden olmaktadır. (İngiltere'de özelleştirilen demiryolları işletmelerinde yaşananlar, özelleştirmeden geri dönmeye neden olmuştur.)

Bu parçalanmış yapılar, kamu hizmetinden her bölgenin ve herkesin eşit yararlanması, hizmet ağlarının güvenliği, tüketiciye ucuz, kaliteli ve sürekli hizmet sunumu güvencesini ortadan kalkmasına neden olmaktadır.

Bu bağlamda enerji politikası uzun dönemli ve bütünsel bir plan dahilinde düşünülerek, arama, üretim, rafinaj ve pazarlama faaliyetleri tek petrol kuruluşumuz olan TPAO'nun şemsiyesi altında toplanmalıdır. TPAO yatırımlarla desteklenerek, ülkenin petrol/doğalgaz gereksiniminin öncelikle ulusal kaynaklardan sağlanabilmesi planlanmalıdır.

3- Piyasalara ve çalışmamızda belirtildiği gibi uygulamada kargaşa yaratacak ve özerkliği kuşku ile karşılanması gereken kurulların yönetimine, terk edilemeyecek önemde olan Enerji sektöründeki düzenlemeler, piyasayı serbestleştirmekten çok oligopolleştirecek, kamu tekellerinin yerini yerli, yabancı tekeller alacaktır. Dolayısıyla enerji sektörü faaliyetlerini yürüten kuruluşların özelleştirilmesinden vazgeçilmelidir.

Ülkemizin kıt olan mali kaynakları akılcı bir planlama ile doğru kaynaklara yönlendirilerek, yerli üretim ve tüketim planlamasının, kamu yararının gözetilen bir merkezi otorite tarafından yapılmasının sağlanması gerekmektedir.

4- Enerji sektöründe öngörülen yabancı uzmanların koşulsuz ve hiçbir kurala ve ulusal

düzenlemelere bağlı olmaksızın istihdamı, emek pazarında haksız rekabeti, işsizlik ve sendikalaşma oranının düşmesine neden olacaktır.

5- Ülkemizde dışa bağımlı olan Organik kimya sanayinin, gelişmesine katkı sağlayacak olan petro kimya sanayiinde hammadde olarak kullanılan petrol, önemli bir girdi olduğundan, enerji alanında kullanılarak yok edilmemelidir.

Alternatif enerji kaynaklarına, öncelikle yerel ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelinmelidir.

6- Dünyanın, uzun süreceği ifade edilen ve dünya hidrokarbon kaynaklarının ağırlıklı olduğu bir bölgede savaş halinde olması, ülkelerin stratejik enerji planlarını da içeren Ulusal enerji politikalarının oluşturulmasının önemini göstermektedir.

Bu anlamda Türkiye, enerji güvenliği için, enerji kaynaklarını hem ülkeler bazında hem de kaynak ve yolların çeşitliliği açısından sağlamak durumundadır.

Bitirirken; Türkiye, teknolojik, mali, yönetsel ve kaynak yönünden dışa bağımlılık yerine, ulusal kurum ve kuruluşlarını, yılların deneyim ve birikimine sahip olan işgücünü, erezyona uğratmadan dolayısıyla tüm kaynaklarını seferber ederek ulusal enerji politikasında netleşmek zorundadır.

KAYNAKÇA

1. Duran Daniel (1966): Petrol;" Milletlerarası Petrol Politikası" Çev. Ahmet Angın, Kitapçılık Ticaret Ltd.; İst.
2. Chester, E.W. (1983): "United States Oil Politcs and Dipolacy, Wastport" Syf. 70
3. Arnot, Robert P. (1924): The Politcs Of Oil, Londra
4. "Türkiye Ekonomisi Kurallara Teslim", Ekonomi, 2000
5. Eğilmez Ayfer "Petrol Ürünleri Dağıtım Sektörü ve POAŞ" Petrol-İş Yayını, 71. 2001

TMMOB 3. ENERJİ SEMPOZYUMU- 5-6-7 ARALIK 2001